

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Katedra religionistiky

**Prorok Muhammad jako předobraz dokonalého muslima v islámské
mystice**

Bakalářská práce

Autor práce: Karel Pikeš

Vedoucí práce: Mgr. Viola Pargačová, Ph.D.

2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona číslo č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 6. 2012

Karel Pikeš

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí práce Mgr. Viole Pargačové, Ph.D. za její pomoc při výběru literatury, dále za její rady a četné konzultace.

Abstrakt

Práce Prorok Muhammad jako předobraz dokonalého muslima v islámské mystice, se snaží deskriptivně popsat, proč a jakým způsobem je zakladatel islámu brán jako vzor nejen, pro ortodoxní sunnitský islám, ale hlavně pro mystický směr islámu, *tasawwuf*. V této práci je Muhammad nahlížen jako člověk, prorok, posel Boží, a zejména jako muž, kterého mnohé *taríqy* považují za mystika, který měl esoterní vědění o věcech, které jsou nezasvěceným skryty. Cílem této práce není Muhammadův životopis. Zde jde o milníky, zážitky, které ovlivnily život Muhammada a posléze o jeho činy, výroky a vzory chování, které ovlivnily všechny jeho stoupence (tedy mimo jiné jak ortodoxní sunnitské muslimy, tak i súfíje). V závěru práce se pokusím zhodnotit, zda je Muhammad opravdu dokonalým muslimem pro obě zmíněné strany.

- Muhammad
- Prorok
- Mystika
- Korán

Abstract

Work "Prophet Muhammad as a prototype of the perfect Muslim in Islamic mysticism," is trying to descriptively describe why and how the founder of Islam is taken as a model not only for the orthodox Sunni Islam, but for the mystical direction of Islam, *tasawwuf*. In this work, the Muhammad is seen as a man, the prophet, the messenger of God, and especially as a man whom many *tariqa* consider the mystic who had esoteric knowledge about things that are hidden from the uninitiated. The aim of this work is not Muhammad's biography. The work deals with a milestone, experiences, that influenced the life of Muhammad and later with his actions, statements and behavior patterns that have affected all of his followers (ie including both orthodox Sunni Muslims as well as Sufi). In conclusion I will try to assess whether Muhammad is really a perfect Muslim for both sides mentioned.

- Muhammad
- The Prophet
- Mysticism
- The Qur'an

OBSAH:

Úvod	10
1. Muhammad, prorok	11
1.1 Kdo je prorok v islámské tradici	11
1.2 Pečeť proroků (<i>chatám al-ambijá'</i>)	12
2. Muhammadovy počátky – od varovatele po posla Božího....	14
2.1 Muhammadovo velké narození	14
2.2 Mekkánské období	14
2.3 Šířitel Božího slova	16
2.4 Prorokova noční cesta	18
2.5 Medínské období	20
2.6 Muhammad jak člověk a politická autorita	22
3. Islámská mystika, nazývaná též súfismus, s důrazem na osobnost proroka Muhammada	24
3.1 Vymezení pojmu <i>tasawwuf</i>	24
3.2 Historie pojmu súfí	26
3.3 Askeze, možný předstupeň súfismu?	26
3.4 „Svěťci,“ pojem příznačný pro súfismus	28
3.5 Cíl súfismu	29
4. Korán, zdroj všech muslimů, súfije nevyjímaje	31
4.1 Co je Korán	31
4.2 Mystický výklad Koránu	31
4.3 Bůh v Koránu a jeho jedinnost	33

5. Muhammad, vzor hodný následování a napodobování všemi muslimy	35
5.1 <i>Hadíthy</i> , primární zdroj informací o Muhammadovy (nejen) pro sífije	35
5.2 Dokonalý vzor Muhammadův všem muslimům.....	36
5.3 Muhammad jako předobraz dokonalého člověka.	38
Závěr	41
Bibliografie	42

ÚVOD

V této práci se zaměřuji na Proroka Muhammada a jeho význam v islámské mystice. Nežli se však dostanu k tématu *tasawwufu*, považuji za důležité objasnit několik pojmů a historických skutečností. Tuto práci strukturuji tak, že se nejprve zaměřím na Muhammada, jako na posledního z proroků, jako na člověka, kterého si vyvolil Bůh, a kterému bylo řečeno, ať šíří Boží slovo. Budu se zabývat, jakým způsobem obdržel první Koránský verš a jakým způsobem to Muhammada ovlivnilo. Dále se budu snažit popsat, jak se Muhammad snažil šířit Boží slovo v rodné Mekce a na jaké problémy narážel, dokud nebyl pozván obyvateli Jathribu, aby se stal jejich vůdcem a to jak duchovním, tak světským. Než začnu popisovat, jakou autoritou se stal Muhammad v Jathribu, zabývám se ještě Prorokovou noční cestou do nebe (*mi'arádž*), která je velmi důležitá pro súfije, neboť v této cestě vidí mystickou zkušenost. Velká část této práce je věnovaná *tasawwufu*, jeho historii, etymologii, praktikám, cíli, jeho návazností a odvoláváním se na Muhammada. Nejdůležitějším zdrojem pro všechny muslimy je Korán. Súfijové se však snaží poukázat i na vnitřní, esoterní podstatu Koránu. Tímto se zabývá předposlední kapitola. Poslední kapitola se plně snaží nastínit, jakým způsobem a proč je Muhammad brán jako dokonalý muslim v sunnitském islámu a jako dokonalý člověk (*al-insán al-kámil*) v islámské mystice.

„...je třeba dnes upřít pozornost k Muhammadovi jako člověku, jehož život byl naplněn milosrdenstvím, láskou, moudrostí a prostotou a znamenitou schopností organizovat, tvořit a získávat si srdce lidí. Jakou krásu, hrdinství, lidskost a význam bychom nenalezli v Muhammadově životě?“¹

K formálním prvkům bych chtěl jen podotknout, že za všemi Koránskými citacemi je hned uvedena kapitola (súra) a verš (ája). Pokud jde o transkripci arabských termínů, tu používám jako Bronislav Ostránský.²

---

¹ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 25

² OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 228.

1. Muhammad, Prorok

1.1 Kdo je prorok v islámské tradici

„A poslali jsme před tebou pouze muže, jimž vnuknutí jsme dali. Zeptejte se lidí, jimž dostalo se připomenutí, nevíte-li. A nedali jsme těmto prorokům těla, jež by pokrmy nejedla, a ani nesmrtelní nebyli.“ Korán (21:7-8).

Islám, na rozdíl od křesťanství nezná prvotní hřích, a proto nepotřebuje spasitele, který by na sebe vzal tento hřích tak, jak to v křesťanském pojetí udělal Ježíš. Boží plán se v případě sunnitského islámu děje postupnou komunikací s proroky, jejichž úlohou je zvěstovat Boží plán, prosazovat ho a završovat.³ Proroci jsou podle jedné verze sesíláni postupně na zem, aby plnili úlohu etnických varovatelů. Tito poslové (varovatelé), bývají většinou stejného etnika, mluví stejným jazykem jako lidé, které přicházejí varovat, aby uctívali jediného Boha:⁴ *Abraham pravil: „Pročpak tedy uctíváte vedle Boha něco, co vám ani neprospívá, ani neškodí? Hanba na vás i na to, co místo Boha uctíváte. Cožpak nejste rozumní?“* Korán (21:66-67). Pojem uctívání jediného Boha a ne proroka či anděla je zde též důležitý, neboť se mohlo stát, že místo Boha lidé mohli začít uctívat proroky, které Bůh lidu seslal:

„Nepřísluší smrtelníkovi, jemuž Bůh dal Písmo, vědění a prorocké poslání, aby potom prohlásil: „Bud'te služebníky mými, nikoliv Boha!“ Bud'te spíše rabíny v tom, že učíte Písmu, a v tom, že v něm studujete. Bůh vám nepřikázal, abyste si brali anděly a proroky za pány své. Což by vám mohl přikázat nevěrectví poté, co jste se stali do vůle Jeho odevzdanými?“ Korán (3:73-74).

Arabština pro zvěstovatele Boží vůle používá v zásadě dvě jména: *rasúl* (posel) a *nabí* (prorok), přičemž druhý uvedený termín je vnímán jako obecnější a lidem, kteří jsou takto označováni, bylo sesláno Boží vnuknutí (*wahj*), které však nemuselo být příkazem ke sdělování jiným lidem. To znamená, že *nabí*, mohl vést k víře ostatní lidi i jen svým příkladným chováním, životem.⁵ Naproti tomu označení *rasúl* náleží prorokům, kteří přicházejí lidi varovat, seznamovat je s Božími příkazy a naučeními a

³ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 76.

⁴ COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994, s. 39.

⁵ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 68.

především přinášejí zjevené knihy.⁶ Kromě těchto pojmenování arabština používá pro Muhammada výrazu *nadhír* („varovatel“), nebo častěji Posel Boží (*rasúlu 'lláh*).

1.2 Pečeť proroků (*chátam al-انبیá'*)

„*A Muhammad není otcem žádného muže z vás, ale je poslem Božím a pečeti proroků. A Bůh je vševědoucí o věci každé.*“ Korán (33:40)

Prvním prorokem byl již první stvořený člověk, Ádam, a po něm následovala dlouhá řada dalších. Jejich množství někteří teologové vypočítali až na 124 000.⁷ Ádam měl být tím, kdo postavil na příkaz Boha Ka'abu, posvátnou svatyni muslimů. Tento příkaz dostal prostřednictvím anděla Džibríla,⁸ který měl nezanedbatelnou úlohu v životě a poslání pozdějších proroků včetně Muhammada a při vzniku samotného islámu. Kromě toho, že Ádam postavil Ka'abu, mluvil již jazykem nejvznešenějším, tedy arabštinou, posvátným jazykem muslimů. Kromě Ádama islámská tradice pokládá za nejvýznamnější proroky před Muhammadem Núha, Ibrahíma, Músu a Ísu.

Jedním z nejdůležitějších proroků před Muhammadem byl Ibrahím. Vyjma toho, že byl prvním *hanífou*,⁹ „*Abraham nebyl ani židem, ani křesťanem, avšak byl hanífem, odevzdaným do vůle Boží; a nepatřil mezi modloslužebníky,*“ Korán (3:60), byl také v širším slova smyslu předkem nejen Izraelitů, ale též Izmaelitů (Arabů), neboť Ibrahímův syn Izmael, byl otcem dvanácti synů, z nichž pocházelo dvanáct izmaelitských kmenů.¹⁰ Jako pečeť proroků je Muhammad označován proto, že uzavírá pomyslný řetězec (*silsila*) všech proroků, kteří byli před ním a že již žádný prorok nebude po něm. Sám Muhammad se přirovnal k poslední cihle, jež má být položena do rohu jinak ukončeného paláce (tímto palácem míní islám). Muhammad je v sunnitském islámu nahlížen jako ta nejviditelnější cihla, která je na cihlách ostatních proroků, ale na rozdíl od proroků předešlých, je poslán k celému lidstvu: „*Lidé, já věru jsem poslem*

⁶ OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 162.

⁷ AN-NAWAWÍ, J. (ed.): *Zahrady spravedlivých, sbírka výroků proroka Muhammada*, Praha, 2008, s. 22. Imám Jahjá An-Nawawí, žijící v letech 1233-1278, byl sunnitský muslim a súfijský učenc, autor více než 30ti prací a 40ti *hadíthů*.

⁸ Většinou je interpretován jako biblický archanděl Gabriel. Je také někdy nazýván „posel“ nebo „posel Boží,“ neboť přinášel Muhammadovi od Alláha Korán a jiná poselství.

⁹ *Haníf* je arabský termín, který označuje nežidovského a nekřesťanského vyznavače monoteismu v předislámské Arábii. Pojem *haníf* Korán používá v souvislostech, jež naznačují předislámský monoteismus. Ibrahím, ač první *hanífa*, bývá v Koránu popsán vlastně jako muslim.

¹⁰ COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994, s. 40.

Božím k vám všem vyslaným“. Korán (7:157). Zároveň je také jediným poslem, jímž přinesené Boží slovo, Korán, se podle islámské tradice podařilo uchovat v nepozměněné podobě.¹¹ Muhammad, je podle islámské tradice ten, o kterém se již zmiňují předešlé psané zákony, Pět knih Mojžíšových - *Taurát* a „Evangelium“¹² – *Indžíl*, jako o posledním a největším z proroků, jehož život je poslední velkou událostí v monoteistických dějinách,¹³ a jehož příchod zvěstují.

---

¹¹ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 72-73.

¹² Korán hovoří o jednom evangeliu, zatímco v Bibli jsou čtyři.

¹³ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 45.

2. Muhammadovy počátky – od varovatele po posla Božího

2.1 Muhammadovo velké narození

Prorok se podle tradice měl narodit r. 570, novější poznatky se ale díky Etiopanovi Abrahamovi a jeho výpravě se slony proti Mekce přiklánějí k tomu, že se narodil až r. 580.¹⁴ Ještě, než se Muhammad narodil, už podle jeho životopisce existovaly zvěsti, že to bude velký člověk. Muhammadův životopis od Ibn Isháka¹⁵ líčí, že když matka Alláhova posla otěhotněla, měla vizi a promluvil k ní hlas, který řekl: „*Jsi těhotná princem tohoto národa. Až se narodí na této zemi, musíš říct: Dávám ho pod ochranu Jediného před špatností každého závistivého člověka. A musíš ho pojmenovat Muhammad.*“¹⁶ Jeho budoucí úlohu podle islámské tradice předpovídali nejen arabští věštcí, ale podle Ibn Isháka též židé a rozliční křesťané.¹⁷ Při narození s ním údajně vyšlo světlo, díky němuž jeho matka spatřila hrady v syrské Bostře.¹⁸ Již islámská tradice interpretuje tak, že byl Bohem vyvolený.

2.2 Mekkánské období

Svá zjevení začal mít Muhammad kolem r. 610. Muhammad měl ve zvyku jeden měsíc v roce odjíždět k hoře Hírá, kde měl živit chudé, kteří k němu přicházeli a hlavně se v ústraní věnovat úvahám o jediném Bohu.¹⁹ U jeskyně ho jednou navštívil anděl Džibríl. O tom se hovoří v nejstarším životopise Muhammada od Ibn Isháka:

*Přišel, když jsem spal v brokátovém obleku, na kterém byl nápis, a řekl:
„Recituj.“
Odpověděl jsem: „Nemůžu recitovat.“
Pak mě stiskl tak, že jsem myslel, že umírám.*

¹⁴ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 12.

¹⁵ Ibn Ishák, žijící v letech 704-767 byl muslimský historik a hagiograf. Je autorem nejstaršího životopisu proroka Muhammada, který nese název *Sírat rasúl Alláh*.

¹⁶ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 5.

¹⁷ TAMTÉŽ, s. 20.

¹⁸ COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994, s. 20.

¹⁹ V předislámské Arábii ještě nebyla představa jednoho Boha. Existovala jak úzce kmenová božstva, tak i božstva, která se těšila širší úctě, např. al-Lát, al-^cUzzá, Mánat atd. Toto období se nazývá *džáhilija* („nevědomost“). Převzato z: KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 2004, s. 9-10.

*Uvolnil svůj stisk a řekl: „Recituj.“
Odpověděl jsem: „Nemůžu recitovat.“
Znovu mě stiskl, dokud jsem si nemyslel, že umírám.
Pak uvolnil svůj stisk a řekl: „Recituj.“
Odpověděl jsem: „Nemůžu recitovat.“
Ještě jednou mě stiskl a řekl: „Recituj.“
Pak jsem se zeptal: „Co mám recitovat?“ A to jsem řekl, protože jsem se bál, že
mě znovu stiskne.
Pak řekl: „Recituj ve jménu Pána tvého stvořitele, který stvořil člověka z kapky
krve. Recituj, tvůj Pán je nejštedřejší, učil pomoci pera, učil muže, který neví.“²⁰*

Takto dostal podle islámské tradice prorok první zlomek Božího slova – Koránu, jehož název v doslovném překladu znamená „přednes.“²¹

Muhammad byl podle životopisu Ibn Isháka nejprve vystrašen a nabyt přesvědčení, že je buď básník, nebo posedlý – v obou případech oběť zlovolného ducha džina²² a že je tedy *madžnún*. Byl však podporován příbuzným jeho ženy Chadídži, hanífem, popř. křesťanem Warakou ibn Nawfalem, který viděl určitou podobnost Muhammadova zážitku se zážitkem Músy, Muhammad došel k závěru, že ne ďábel nebo džin jsou za těmito zážitky popř. zjeveními, ale že mu je sesílá stejný Bůh, jako je Bůh křesťanů a židů, a že mu je posílá přes „svého“ posla Džibríla, a že Muhammad je vyvolen k tomu, aby se z něho stal varovatel (*nadhír*).²³ Zároveň byl však Warakou varován, že bude obviňován z podvodu, urážen a napadán. Toto varování se později stalo skutečností, protože byl často nazýván bláznem, káhinem nebo podvodníkem.²⁴ „*Již před tebou byli jiní poslové za lháře prohlašováni, však trpělivě snášeli obvinění ze lži a příkoří, dokud k nim nepřišla vítězná pomoc Naše. Není nikoho, kdo by mohl změnit slovo Boží! A dostalo se ti již ze zvěsti o vyslancích Božích.*“ Korán (6:34).

Po prvním zjevení dva roky nepřicházela další a Muhammad se cítil být opuštěný, zhrzený a trpěl stavy, které bychom mohli snad nazvat depresi. Podle Ibn Isháka potom, z ničeho nic obdržel prostřednictvím Džibríla verš druhý, nesoucí název Denní jas:

²⁰ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 29-30.

²¹ Korán bývá též muslimy nazýván *al-Kitáb* (Kniha), *al-furqán* (spásné rozlišení) nebo *ad-dhikr* (spásné rozlišení).

²² COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994, s. 21.

²³ TAUER, F.: *Svět islámu*, Praha, 1984, s. 19.

²⁴ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 15.

„Při denním jasu a při noci, když je tichá, Pán Tvůj tě neopustil ani tebou nepohrdá! A bude pro tebe poslední věru lepší než první a Pán tvůj tě zajisté obdaří k tvému uspokojení. Což nenašel tě jako sirotka – a v útulek tě nepřijal? Bloudícím tě našel – a správnou cestu ti ukázal, nuzákem tě našel – a bohatství ti věru dal! Co sirotka se týče, toho neutiskuj, co žebrák se týče, toho neodstrkuj, však o dobrodiní Pána svého jim vypravuj!“ Korán (93:1-11).

Tím započala další zjevení, která Muhammad vnímal různými způsoby. Někdy byla jasná a zřetelná, častěji to ovšem byly obrazy či pocity, které musel nějakým způsobem převést do slov. Po každém zjevení byl Muhammad naprosto vyčerpán, a to zejména fyzicky. *„Zjevení jsem ani jedinkrát nepřijímal, aniž jsem měl pocit, že ode mne byla odtržena má duše.“²⁵*

Že byl Muhammad inspirován a vyvolen samotným Bohem a ne džinem,²⁶ vypovídá Korán: *„Váš druh nebloudí, ani nebyl sveden, ani nehovoří z vlastního popudu svého. Je to vnuknutí pouze, jež bylo mu vnuknuto, jemuž naučil jej silný mocí, silou vládnoucí; a vzpřímeně se tyčil, zatímco na nejvyšším obzoru byl.“* Korán (53:2-7).

2.2 Šířitel Božího slova

Rci: *„Lidé, já věru jsem poslem Božím k vám všem vyslaným od toho, jemuž náleží království na nebesích i na zemi. Není božstva kromě Něho a On je ten, jenž život i smrt dává. Věřte tedy v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova, a následujte jej - snad se octnete na cestě správné!“* Korán (7:158).

Muhammad sám nikdy nerozkázal, aby to, co recitoval, bylo zapsáno v nějakém vydání, protože podle islámské tradice když někdo Korán čte a nerecituje ho z paměti, znamená to ztrátu devíti desetin jeho působivosti. Korán jako takový byl sepsán až několik let po Prorokově smrti.²⁷ Dále Muhammad zpočátku, v 1. mekkánském období, nehlásal islám jako takový, ale hlásal „hanífismus“: *Říkají: „Bud'te židy, nebo křesťany, a tehdy budete správnou cestou vedeni!“ Odpověz: „Nikoliv! Následujte náboženství Abrahama, jenž hanífem byl a mezi modloslužebníky nepatřil!“* Korán (2:129)

²⁵ ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové noviny, 2004, s. 71-72.

²⁶ Džinové u člověka vyvolávali stavy posedlosti a člověk, který jimi byl posednut, se stával často duševně chorým, šíleným, byl *madžnún*.

²⁷ ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové noviny, 2004, s. 72- 73.

Muslimští exegeti zdůrazňují, že Muhammad byl negramotný (*ummi*), jak uvádí přímo Korán (7:158) „*Věřte v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova.*“ V této skutečnosti vidí průkazné potvrzení božského původu Koránu.²⁸ Ale že byl negramotný, neznamená, že by neměl povědomí o dvou starších monoteismech. Avšak jeho znalost jak křesťanství, tak i judaismu nebyla valná a v debatní konfrontaci s židovskými učenici byl častokrát poražen.

Muhammad nejprve začal rozhovory se svými nejbližšími, příbuznými a známými (Chadídža, Abú Tálíb, Alí, Zajd). Prvním významným konvertitou, který nepatřil k rodině Muhammadově, byl Abú Bakr, přítel Prorokův, významný kupec a první chalífa po Muhammadově smrti. Konečně po třech letech se svým učením vystoupil veřejně. Dokud Muhammad nekritizoval božstva Mekkánců, byla jeho víra brána snášenlivě. Avšak až krokem, kdy začal kritizovat všechna božstva, si proti sobě popudil většinu Qurajšovců, neboť hlásáním víry v jediného Boha účinně podryval samé základy tehdejšího fungování Mekky,²⁹ protože předislámské svátky přiváděly do Mekky mnoho obchodníků, na kterých byla závislá celá Mekka. Kromě kritiky svých božstev nemohli Qurajšovci přijmout Koránské tvrzení o posmrtném životě a posledním soudu. Podle Qurajšovců se mají bohové ctít, aby se člověku dobře dařilo v tomto životě, nikoliv v životě po smrti, v posmrtný život totiž nevěřili.

Při svých veřejných vystupováních jednal především jako varovatel (*nadhír*), a často si pomáhal biblickými příběhy o prorockých misích. Tyto příběhy vyprávěl především pro výstrahu (příběh Núhův, Ibráhímův, Lútův, Músův...) a pro poučení o Boží moci a milosrdenství.³⁰ Varoval, že ten, kdo se nebude chovat jako správný člověk (muslim), tedy nebude mít víru a nebude konat dobré skutky, skončí v pekle a ten, kdo bude bohabojný, bude mít víru a bude konat dobré skutky, bude navěky v zahradě rajské:

„Naopak bohabojní mezi zahradami a u pramenů budou přebývat: Vstupte do nich s pokojem a bezpečně! Z hrudí jejich jim veškerou zášť vyrveme a budou na lehátkách bratrsky odpočívát a druh na druhu se dívat, žádná starost se jich tam nedotkne a nebudou odtamtud nikdy vyhnáni.“ Korán (15:45-48)

²⁸ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 13.

²⁹ OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 137-138.

³⁰ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 77.

Muhammad převracel a podřýval základní hodnoty Mekkánců i tím, že kritizoval způsob jejich života. Např., že jejich sláva, bohatství, původ, společenské postavení, nebude mít u posledního soudu pražádnou váhu.³¹

Prorok získal mnoho stoupenců, avšak odpor Qurajšovců začal být tak neúnosný, že Muhammad musel začít přemýšlet o odchodu ze své rodné Mekky. Jedním z míst, které se nabízelo, byla Etiopie, jejíž panovník souhlasil s ochranou skupiny, kterou tam Muhammad poslal. Etiopie byla však velmi daleko a s celkovým exodem se nedalo počítat. Když Muhammad jednou ohlašoval svou věc na trhu, narazil na skupinu Chazradžovců pocházejících z Jathribu. Tato skupina čítající šest mužů si se zájmem poslechla Muhammadovo vyprávění o jeho náboženství a došla k názoru, že tento muž, by mohl sjednotit obyvatele Jathribu a že by mohl být náboženskou i politickou autoritou. Muhammad souhlasil a po dohodě s větší skupinou obyvatel Jathribu se začal rodit plán k přesídlení jak Muhammada, tak jeho stoupenců z Mekky.

2.3 Prorokova noční cesta

„Sláva tomu, jenž za noci přenesl služebníka Svého z Posvátné mešity nejbzdálenější, jejíž okolí jsme požehnali, abychom mu ukázali některá Svá znamení. A on věru slyšící je a jasnozřivý.“ Korán (17:1).

Významná mystická epizoda ze života proroka Muhammada,³² podle které měl nejdříve navštívit Jeruzalém (*isrá'*) a potom sedm sfér nebeských (*mi'rádž*). Při popisování této cesty budu vycházet z Muhammadova životopisu od Ibn Isháka. Proroka jedné noci navštívil Džibríl s okřídleným zvířetem nazývaným Buráq.³³ Ten nejdříve vůbec nechtěl Muhammada pustit na svůj hřbet, až mu musel Džibríl domluvit: *“Nestydiš se, Buráqu? Ještě na tobě nejel žádný Alláhův sluha, který by byl větší Alláhově přízni než Muhammad!”* Po této domluvě se zvíře uklidnilo a přemístilo Muhammada do Jeruzaléma, do mešity al-Aqsá, kde se společně modlil s Ibrahímem,

³¹ ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové noviny, 2004, s. 75.

³² OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 94.

³³ Většinou se Buráq popisuje jako kůň s křídly, někdy je však popisován jako zvíře podobné mule či oslu, s dlouhýma ušima. Převzato z: OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 32.

Músou a Ísou a kde před něj (Muhammada), byly postaveny dvě nádoby. V jedné bylo víno a ve druhé mléko. Prorok se napil mléka a Džibríl řekl: „*Jsi veden k základům náboženství a stejně tak tví lidé. Víno je jim zakázáno.*“ Z Jeruzaléma se Muhammad společně s Džibrílem dostal přes žebřík, o kterém prohlásil, že, „*to je žebřík, po kterém touží mrtví, aby se mohli dostat v den posledního soudu do nebe*“ do sedmi sfér nebeských, kde se setkával s mnoha anděly, mimo jiné i s Ismaelem, jenž je andělem andělů, a kterému je podřízeno 12 000 andělů, kterým je podřízeno také 12 000 andělů, ale kde se hlavně setkal se svými předchůdci. V prvním nebi se setkal s prvním člověkem Ádame, který má za úkol třídít duše svých potomků.³⁴ Kromě Ádama zde podle Ibn Isháka spatřil muka lichvářů, lidí jež vzali majetek sirotkům, mužů, již opovrhovali ženami, které jim byly povoleny Alláhem a vybírali si ty, jež jim byly zakázány a žen, jež hanobí rodinu tím, že prohlašují dítě cizího muže za dítě vlastního manžela.³⁵ Ve druhém nebi spatřil Ísu a Jana, syna Zachariášova. Ve třetím nebi se setkal s prorokem Júsufem. Ve čtvrtém užíel Idrise,³⁶ v pátém se setkal s bratrem Músy Áronem, v šestém se samotným Músou a nakonec v sedmém nebi se setkal se svým nejdůležitějším předchůdcem, Ibrahimem, který seděl poblíž Kačaby na křesle a sledoval, jak do ní každý den vchází 70 000 andělů, již z ní neodejdou, až do času zmrtychvstání.³⁷ Poté se Muhammadovi dostalo to, co žádnému jinému člověku ani prorokovi před ním, a to, že mohl spatřit Boha s nezahalenou tváří. Ten mu poručil, kolik modliteb (modlitba, jeden z pilířů islámu) má člověk denně uskutečnit.³⁸ Původně modliteb bylo padesát, ale na rady Músy, se tak dlouho vracel Muhammad k Bohu s prosbami o snížení počtu, až jich Bůh nakonec snížil z původních padesáti na desetinu, tedy na pět modliteb. „*Kdokoliv z vás, kdo recituje těchto pět modliteb a zcela věří v jejich účinnost a platnost, dostane odměnu jako za padesát původně předepsaných modliteb.*“³⁹

Při Muhammadově vyprávění této poutě se mnoho věřících odvrátilo od víry s tím, že Muhammadovi nevěří. Jen Abú Bakr, za kterým přišli jiní věřící s otázkou, zda Muhammadovi věří, že vykonal cestu do Jeruzaléma a vrátil se zpět za jedinou noc,

---

³⁴ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 57-61.

³⁵ TAMTÉŽ, s. 62.

³⁶ Muslimští exegeti ztotožňovali Idrise se starozákonním Henochem.

³⁷ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 63.

³⁸ Jak se obřadně modlit ukázal Muhammadovi Džibríl.

³⁹ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 64.

potvrdil důvěru v Muhammadova slova. „*Pokud to sám řekl, mluvil pravdu! Co vás na tom překvapuje?*“ Sám (Abú Bakr) poprosil Muhammada, aby mu popsal Jeruzalém, a když mu ho Muhammad podrobně popsal, řekl: „*Mluvil jsi pravdu! Dosvědčuji, že jsi Alláhovým prorokem!*“⁴⁰ Za toto potvrzení Muhammadovi pouti byl Abú Bakr Prorokem nazván *as-Siddík*, tedy Pravdomluvný. Když však ostatní nepřesvědčil ani podrobný popis Jeruzaléma ani proroků, s nimiž se setkal, vyprávěl jim příběh s karavanou. Muži v karavaně však stejně jako Abú Bakr potvrdili pravdivost Muhammadova vyprávění.

Muslimští exegeti chápou tento příběh dvěma způsoby. Podle první (a převažující) verze šlo o skutečnou cestu a Prorok se během ní opravdu fyzicky ocitl v Jeruzalémě a potom na nebesích. Podle druhého pohledu celou cestu podnikl ve snu.⁴¹ Ať již byla jeho cesta skutečná, nebo pouze ve snu, nic to nemění na faktu, že se stala základním momentem islámské mystiky, neboť Muhammad uzřel Boha, hovořil s ním, cítil Jeho přítomnost, pocítil Boží přízeň a lásku.

Jedna z předních znalkyň tohoto tématu, Annemarie Schimmel, hovoří o Muhammadově cestě jako o „*prototypu mystické zkušenosti výstupu duše k Bohu a přebývání v jeho blízkosti.*“⁴²

„*Pán váš nejlépe ví, co v duších vašich je a jste-li zbožní, On věru ke kajícím je odpouštějící.*“ (Korán 17:25). Exegeta těchto veršů, Ibn al-Musajjib řekl: „*Ten, kdo se znovu a znovu obrací v pokání (awwáb), je ten, kdo hřeší, pak činí pokání, poté hřeší, pak činí pokání, a umírá ve stavu pokání.*“⁴³ Hasan al-Basrí řekl, „*awwáb je kajník, který se kaje bezodkladně. Opravdu je připraven (muhayya') se kát v každém okamžiku a momentu.*“⁴⁴

2.4 Medínské období

V Jathribu, kromě židovských kmenů žily dva velké „pohanské“ kmeny. Byly to

---

⁴⁰ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 58.

⁴¹ OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 94.

⁴² SCHIMMEL, A.: *Mystical Dimension of Islam*, The university of North Carolina Press, 1975, s. 27.

⁴³ Ibn al-Musayyid said: „*The one who turns again and again in penitence (awwáb) is the one who sins, then repents, then sins, then repents, and dies in a state of repentance.*“ Dostupné na: <http://altafsir.com/Al-Tustari.asp>, aktualizováno 21. 5. 2012.

⁴⁴ Hasan al-Basrí said, „*The awwáb is the penitent who repents without delay. Indeed he is ready (muhayya') for repentance at every instant and moment.*“ Dostupné na: <http://altafsir.com/Al-Tustari.asp>, aktualizováno 21. 5. 2012.

kmeny Aws a Chazradž. Mezi těmito dvěma kmeny byla velmi křehká rovnováha a hrozila zde neustálá hrozba násilného střetu. Jedinými opravdovými vítězi, kteří by z tohoto střetu vzešli, by byly již zmíněné židovské kmeny, které avizovaly brzký příchod židovského Mesiáše. Jak kmen Aws, tak kmen Chzradž posléze pochopily, že je potřeba překonat nevraživost a uzavřít spojenectví. Toto spojenectví mělo být dle jejich úsudku pod patronátem jednoho vladaře. Tento vladař však neměl být ani z jednoho kmene, aby nevznikalo stranění. Obě strany vzápětí napadlo, že tento vladař, by mohl být Mekkánek Muhammad, o jehož vystupováních byli Jathribané informováni.⁴⁵ Po určité době se zrodila mezi Muhammadem a vyslanci tzv. 'Aqabská smlouva, ve které vyslanci obou kmenů souhlasí s přijmutím Muhammada jako svého vůdce a kde mu dali „přísahu žen“.⁴⁶ Co je zde ale nejdůležitější, že Muhammada nepřijali jen jako člověka, ale i jako posla Božího (*rasúl*) a s ním přijali i jeho náboženství za své. To ovšem neznamenovalo, že i celý Jathrib se stal muslimským. Ještě nějaký čas trvalo, než islám v Jathribu zapustil kořeny.⁴⁷ Když Muhammad přesídlil se svými následovníky⁴⁸ z Mekky do Medíny (*hidžra*), už nebyl brán pouze jako varovatel (*nadhír*), ale byl brán již jako politický a duchovní vůdce tvořícího se muslimského společenství.⁴⁹

Jedním z důvodů, proč Muhammad přesídlil z Mekky do Jathribu, byl ten, že pro svoje učení získá na svou stranu tamní židy. Vzájemný vztah mezi tamními židy a muslimy byl zprvu vzájemně kladný. O tom svědčí i dokument *as-Sahífa* (List), známý jako „Medínská ústava“.⁵⁰ Nedlouho poté však mezi muslimy a židy docházelo k prvním konfliktům. Židé odmítali Muhammada jako svého proroka a dávali to čím dál hlasitěji najevo. I přes tuto nepřízeň židů byl zakladatel islámu toho názoru, že jeho učení se v zásadních otázkách neliší od dvou starších monoteismů a snažil se vycházet tamním židům vstříc, například tím, že navazoval na starozákonní příběhy, nebo tím, že za modlitební směr (*kibla*) určil Jeruzalém. Ani těmito kroky si však Muhammad uznání židů nevysloužil. V této situaci se tedy Muhammad rozhodl budovat islám jako čistě

---

⁴⁵ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 20.

⁴⁶ Přísaha žen znamená, že sice Muhammada budou poslouchat, budou mu podřízeni a budou ho ctít, ale nebudou kvůli němu vést válku.

⁴¹ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 21.

⁴² Tito následovníci z Mekky byli potom nazýváni *muhádžirové* (přesídlenci).

⁴⁹ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 16.

⁵⁰ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997, s. 26.

arabské náboženství.⁵¹ Postupem času začala vznikat mezi Muhammadem a tamní židovskou obcí čím dál větší averze, až Muhammad přestal dělat ústupky, a tak nařídil pět modliteb, dále, místo k Jeruzalému se nově rodící muslimové mají modlit směrem ke Ka'abě, místo židovské soboty má být klid v pátek, a to pouze po dobu společné denní modlitby, že k modlitbě se bude svolávat voláním (*adhánem*) místo židovského troubení, nebo že půst bude po celý měsíc ramadán místo židovského postního dne smíření. Nakonec tyto šarvátky vyústily až do obvinění židů Muhammadem, že židům se na rozdíl od Muhammada dostala jen část zjevení (Korán 4:44, 3:119), že se dopustili falzifikací (*tahríf*), až je nakonec Muhammad označil za „největší nepřátele věřících“⁵²:

„A věru zjistíš, že lidé, kteří jsou největšími nepřáteli věřících, jsou židé, a ti, kdo k Bohu přidružují; a zjistíš, že lidé, kteří jsou největšími přáteli věřících, jsou ti, kdož říkají: „Jsme křesťané!“ A je to proto, že jsou mezi nimi kněží a mniši a že nejsou pýchou naplněni.“ Korán (5:82).

Kromě toho, že se Muhammadovi dařilo na poli válečném a politickém, byl mu před smrtí zjeven celý obsah Koránu.

2.6 Muhammad jako člověk a politická autorita

Ať je již Muhammad nazýván jako Přítel Boží, Pečeť proroků či Posel Boží (*rasúlu 'Illáh*), tak pro muslimy je důležité, že to byl „pouze“ člověk. Narodil se, žil a zemřel jako člověk. Do svých čtyřiceti let žil, jako většina Arabů. Živil se obchodem a nebyť jeho starší a movité ženy Chadídži, která zajistila jeho zaopatření, patrně by neměl tolik času na hloubání o víře a náboženství, neboť než se s ní (Chadídžou) oženil, byl pouze obyčejným obchodníkem.

Na jedné straně je v islámské tradici Muhammad charakterizován jako citlivý, soucitný, laskavý a zbožný člověk, kterého přitahoval příklad Ísy, na straně druhé to byl v očích křesťanů „pomstychtivý“ „krutý“ muž, šarlatán vedený odpadlým mnichem, epileptik,⁵³ jenž žil neřestně se svými mnoha manželkami⁵⁴ a konkubínami.⁵⁵ Na obranu

⁵¹ TAUER, F.: *Svět islámu, Praha*, 1984, s. 23.

⁵² KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 18.

⁵³ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 46.

Muhammada v otázce mnohoženství je třeba říci, že v jeho době mnohoženství nejenže nepohoršovalo, ale že se bralo jako akt hodný chvály, jako doklad jeho postavení a mužnosti: „Z tohoto světa jsou mi nejmilejší ženy a libé vůně, ale největší radostí je mi modlitba.“ Důvody mnohoženství byly u Muhammada jak politické (Á'iša, dcera prvního chalífy Abú Bakra nebo Hafsa, dcera druhého chalífy Umara), tak sociální.⁵⁶ Muži v sunnitském islámu mohou pojmout za manželky až čtyři ženy. Ke každé by se však měl chovat stejně, a to, co dá jedné, to stejným dílem musí dostat druhá. Že je to však prakticky nemožné dosvědčuje i Korán: (4: 129-130).

U snad žádného z proroků se tolik nemísí náboženství a politika tak, jako u Muhammada. Muslimové neoddělují jeho politickou a náboženskou činnost. Vidí jednu paralelu, splývání obou činností. Pravdou je, že dokud se nestal úspěšným politikem, moc se neprosadil jako prorok, avšak díky tomu, že byl považován za proroka, se stal úspěšným politikem s autoritou.⁵⁷ Touto autoritou se však neprosadil ve své rodné Mekce, ale v Jathribu⁵⁸, kde mu vůdci dvanácti místních kmenů přísahali ochranu: „Budeme tě chránit proti všemu, proti čemu chráníme sami sebe“⁵⁹ a kde se stal skutečným vůdcem a autoritou.

---

⁵⁴ Muhammad si postupně vzal devět manželek.

⁵⁵ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 226 (doslov Zdeňka Mullera).

⁵⁶ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 22-23.

⁵⁷ COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994, s. 56.

⁵⁸ Na počest Muhammada pojmenováno později na Město Prorokovo – *Madínat an-Nabí*.

⁵⁹ IBN ISHÁK.: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009, s. 65.

3. Islámská mystika, nazývaná též súfismus, s důrazem na osobnost Proroka Muhammada

3.1 Vymezení pojmu *tasawwuf*

Obecně platí, že *mystikos*, znamená tajemný, niterný. Pokud bychom toto chtěli aplikovat na mystiku náboženskou, můžeme říci, že jde o tajemný, niterný, duchovní prožitek, který je osobní, a který se k něčemu vztahuje.⁶⁰ Takto můžeme obecně definovat mystiku judaismu a křesťanství. Tímto však naše obecná definice končí, neboť jednotlivé náboženské systémy se poté liší svými náboženskými kontexty a přístupy.

Pokud se pokusíme o vymezení termínu súfismus,⁶¹ mnozí odborníci doporučují tento termín nepoužívat, neboť dle jejich názoru tento termín neodpovídá etymologickému významu slova *tasawwuf*, dále je podle nich příliš úzký a ne zcela jasný.⁶²

Nyní se pokusím alespoň nastínit, co všechno si pod pojmem súfismus můžeme představit. Súfismus je velmi široký pojem, pod kterým si můžeme představit zasvěceneckou cestu (*taríqa*), zanícenou úctu k Bohu, vzory pro chování, etiku, estetiku,⁶³ společenskou, politickou, hospodářskou, misijní a dokonce vojenskou angažovanost,⁶⁴ nebo také pro mnohé muslimy heretické názory, výroky,⁶⁵ či podivné, pro mnohé nepochopitelné způsoby života.⁶⁶ Čím se ale súfismus vyznačuje nejvíce a co vnesl nového do sunnitského islámu, je prvek osobního přístupu (lásky) k Bohu,

---

⁶⁰ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 13.

⁶¹ Název súfismus vznikl v 18. Století spojením termínu *súf* (vlna) a přípony – ismus (angl., franc. – *ism*). Převzato z: PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 63. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011.

⁶² KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 14.

⁶³ TAMTÉŽ, s. 14.

⁶⁴ ERNST, C. W.: *Sufism. An Essential Introduction to the Philosophy an Practise of the Mystical Tradition of Islam*, Shambhala, Boston, 1997, s. 5-9.

⁶⁵ Známý je v súfijském světě extatický výkřik Husajna Mansúra al-Halládže *Aná 'l-Haqq* - Já jsem Pravda (Jedno z 99 krásných Božích jmen), pro který byl popraven.

⁶⁶ Například ad-Darghuzíní, který žil na okraji společnosti, na hřbitově a oblékal se do listí. Převzato z: PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 70. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011.

který je u súfijů na prvním místě v jejich snažení: „*Umírám láskou k tobě, ty králi světů dvou Před tebou v osamění zemřít jsem ochoten velebím tvoji milost, mé sluncem Bože, můj! jeden tvůj pohled získat, mé slunce, Bože můj!*“⁶⁷ Tento přístup lásky kritizovali a odsuzovaly mnohé náboženské autority, mimo jiné i zakladatel hanbalovské školy Ahmad ibn Hanbal, který odmítal snahy súfijů o osobní vztah k Bohu (*chulla*), nebo např. Ibn Tajmíja, jež dával zase nesmlouvavý důraz na *šarí'u*.⁶⁸

Na předešlých příkladech je patrné, jak je těžké definovat to, čemu západní koncepce říká súfismus. 'Abd ar-Rahmán ibn Chaldún,⁶⁹ definuje *tasawwuf* takto:

*„Tato věda patří k vědám náboženského práva, které vzniklo v islámu. Je založena na předpokladu, že metoda těchto lidí byla vždy považována význačnými muslimy rané doby, Muhammadovými druhy a muži druhého pokolení, za stezku pravdy a správného vedení. Toto pojetí je založeno na ustavičném úsilí velebit Boha, na úplné oddanosti Bohu, na odporu k falešnému lesku tohoto světa, na zřeknutí se radovánek, majetku a postavení, po nichž touží široké masy, a na odchodu ze světa do osamělosti za účelem služby Bohu. Tyto věci byly všeobecně rozšířeny u Muhammadových druhů a u muslimů rané doby.“*⁷⁰

Na této definici je patrné, že ibn Chaldún nejen, že nestaví *tasawwuf* na okraj islámu, ale že jej staví na roveň náboženské právní vědy (*fiqh*), a že vlastně súfismus je součástí právních věd. Kromě toho, že mystiku klade ibn Chaldún na rovinu náboženské vědy, je zřetelné, že mystika, podle něj, vzniká již se samotným islámem.⁷¹ Podobného názoru, jako je ten ibn Chaldúna, je již zmíněná Annemarie Schimmel (viz kapitola Prorokova noční cesta). Jiného názoru je orientalista Reynold A. Nicholson. Ten tvrdí, že mystice předcházela askeze. Mystika jako taková vzniká podle něj až v 9. století. Hypotézu, že islámská mystika vzniká v 9. století hájí i Luboš Kropáček, avšak z jiného důvodu, než Nicholson. Zatímco Nicholson považuje vznik islámské mystiky díky vlivu křesťanského mnišství, novoplatonismu a gnóze, Kropáček poukazuje na to, že teprve

⁶⁷ BALCHÍ RÚMÍ, DŽ.: *Masnaví*, přeložil Jiří Bečka, Protis, Praha, 1994, s. 124.

⁶⁸ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 23.

⁶⁹ 'Adb ar-Rahmán ibn Chaldún, žijící v letech 1332-1406, byl arabský učenec, filosof, sociolog a polyhistor. Jako jeden z prvních se díval na historii jako na plnohodnotnou vědu. Soustředil se na vývoj člověka a lidské civilizace.

⁷⁰ IBN CHALDÚN: *Čas království a říší, Mukkadima*, přeložil Ivan Hrbek, Praha, 1972, s. 45.

⁷¹ PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 71. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011.

od 9. století jsou dochovány původní texty.⁷² Na protichůdných názorech těchto odborníků je zřetelné, jak nesnadné je vymezit již samotný vznik islámské mystiky.

3.2 Historie pojmu Súfí

„Al-Kurajší pravil: Pro tento termín nelze nalézt v arabském jazyce žádnou etymologii ani analogii. Je to zřejmě přezdívka. Teorie, odvozující slovo od as-safá (čistota, upřímnost), nebo as-suffa (lavice)⁷³ či od as-saff (řada), jsou nepravděpodobné z hlediska jazykové analogie. Totéž se týká odvození od slova as-súf (vlna), neboť súfijové nebyli jediní, kdo nosili vlněná roucha.“⁷⁴

Výrok Al-Kurajšího neguje ibn Chaldún, a to následovně: *„Nejpříjemnější etymologií je ta, která spojuje toto slovo s vlnou, neboť súfijové byli zpravidla charakterizováni tím, že nosili vlněná roucha. Stáli v opozici k lidem, kteří se bohatě odívali, a rozhodli se proto nosit vlnu.“⁷⁵*

V současné době se mnozí odborníci a badatelé přiklánějí k názoru ibn Chaldúna a jiných, a tedy, že termín súfí vychází z názvu *as-súf*, tedy vlna. Jejich názory proto, že termín súfí vychází z názvu vlna, podírají tradice několika mystických řádů, podle kterých měl Muhammad předat 'Alímu nejen esoterické vědění, ale též vlněnou *chirqu*.⁷⁶

3.3 Askeze, možný předstupeň súfismu?

*„Asketi pohlížejí na krásu příštího světa ve světle víry a jistoty a pohrdají tímto světem. Přesto jim stále zastírá výhled smyslové potěšení, totiž myšlenka na ráj, zatímco pravého súfího odděluje a chrání od obou světů víze pravěčné krásy a bytostné lásky. Džámí: *Nafáhat al-uns*.“⁷⁷*

Súfismu předcházela askeze (*zuhd*), popř. duchovní pietistický proud, jenž tvořil

⁷² PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 71. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011., s. 72.

⁷³ Tou lavicí se má namysli dřevěná lavice u Prorokovy mešity v Medíně. Převzato z: OSTRÁNSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 17.

⁷⁴ IBN CHALDÚN: *Čas království a říší, Mukkadima*, přeložil Ivan Hrbek, Praha, 1972, s. 452.

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 452.

⁷⁶ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 16.

⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 37.

jakýsi předstupeň, který připravoval cestu vlastnímu rozkvětu súfismu v jeho pravém slova smyslu.⁷⁸ Tento duchovní pietistický proud vznikl pravděpodobně již za Muhammadova života v jeho *ummě*. V této době, jak již bylo zmíněno, nešlo o súfismus jako takový a lidé, oddávající se askezi ještě nebyli nazýváni súfiji, ale byli označováni např. pojmem *násik* (asketa), *bakká* (kajícník), *qári* (horlivý čtenář Koránu) atd.⁷⁹ Těmto lidem šlo opravdu zatím jen o zbožný život, konání dobra a napodobení Muhammada jako vzoru mravního ideálu. Pokud se jedná o Prorokův názor na askezi, byl v této věci umírněný a často varoval před „přeháněním v náboženství“. To, co vedlo první askety k tomuto životu, byl zejména strach. Strach z posmrtných trestů, strach z pekelného ohně (*nár*) a vlastně strach z pekla jako takového:⁸⁰

„Dostalo se ti zvěsti o hodině zahalující? V ten den budou tváře jedněch zahanbené, ustarané a ztrhané a hořet budou v ohni planoucím napájeny plamenem vroucím; jen bodláčí trnité tam za stravu budou mít, z něhož se netloustne a jímž hlad nelze utišit.“ Korán (88:1-7).

Proto se tito asketové různými způsoby snažili zbavit své hříšnosti a očistit svou duši prostřednictvím sebezpytování (*mudžáda*) a různých duchovních cvičení (*rijáda*). Snažili se získat si Boží přízeň např. *dhikrem* (rozpomínáním se na Boha), vzýváním překrásných jmen Božích (*asmá‘ Alláh al-husná*), rozjímáním v ústraní a samotě (*chalwa*), omezováním se v jídle a pití. Touto Boží přízní by nejen unikli ohni pekelnému, ale dostali by se do zahrady rajské. Zde je patrné, že hlavními pohnutkami byla touha po ráji a strach z pekla, nikoliv samotná láska (*mahabba*) k Bohu. Láska k Bohu bez jakýchkoliv postranních úmyslů (tedy bez úmyslů si zajistit posmrtnou odměnu „koupením“ si Boží přízně) se připojuje mnohem později. Za jakýsi súfijský archetyp, by se mohla označit Rábi’a al-’Adawíja, žena z Basry, která jako jedna z prvních poukazovala na čistou, horoucí lásku k Bohu bez jakýchkoliv postranních úmyslů si něco „vysloužit.“⁸¹ „Bože, miluji-li Tě v naději na rajskou odměnu, spal zahrady ráje, a miluji-li Tě ve strachu před posmrtnými tresty, pak uhas plameny pekla,

⁷⁸ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 23.

⁷⁹ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 48-51.

⁸⁰ OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 22-23.
Ostřanský se pravděpodobně drží Nicholsonovy teze o vzniku a vývoji islámské mystiky.

⁸¹ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 29.

abych Tě mohla milovat jen kvůli tobě samému.“ Rábi'a může být považována za klíčovou postavu raného súfismu.⁸² Předěl mezi strachem z pekla a čistou láskou k Bohu byl i předělem mezi čistou askezí a súfismem, tedy předělem, kdy se askeze mění v súfismus.⁸³ Tento předstupeň súfismu, tuto přípravnou fázi, nazývá Sajjid Hossein Nasr podle judaismu náboženstvím zákona. Tuto fázi vystřídá křesťanské náboženství lásky a islámu, jako vyvrcholení, odpovídá náboženství poznání.⁸⁴

3.4 „Světcí“ (*awlijá*), pojem příznačný pro súfismus

Pokud mluvíme o světcích v muslimském prostředí, je třeba dát na vysvětlenou, že arabský termín *walí* (pl. *awlijá*) neodpovídá termínu *qiddís* (světec). Termín *qiddís* se vnímá v návaznosti na světce v křesťanském prostředí, často žijících v celibátu.⁸⁵ *Walí* znamená „člověk blízký (Bohu)“, nebo také „přítel Boží“.⁸⁶ Pokud budu mluvit o muslimských „světcích“, budu je dávat do uvozovek, aby nedošlo k záměně s koncepcí světce v křesťanství.

Všichni muslimové, tedy i súfijové věří, že když zemřel Muhammad, uzavřel se řetězec prorocství, ale to neznamená, že by skončila komunikace mezi Bohem a jeho stvořením. Tato komunikace probíhala dále, a to díky „světcům“, kterými se mohli stát již zmínění šajchové, a to již za svého života.

„Světcí“, tak jako množství proroků (Músa, Ísa, Sulajmán), konali zázraky, avšak na rozdíl od zázraků prorockých, které se nazývaly *mu'džizát*, se zázrakům „světců“ říkalo *karámát*. Rozdíl, mezi těmito zázraky netkví v účinnosti zázraku, ale v jeho provedení. Prorocký zázrak by měl být veřejný, aby přesvědčil celé davy lidí, zatímco zázrak „světce“ může (ale i nemusí) být skrytý na důkaz pokory.

„Světcům“ byla udělována za života i po smrti požehnaná moc,⁸⁷ *baraka*,⁸⁸

---

⁸² OSTRÁNSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 29-30.

⁸³ OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 22-23.

⁸⁴ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 40.

⁸⁵ Sám Muhammad byl proti celibátu.

⁸⁶ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 180-181.

⁸⁷ TAMTÉŽ, s. 184.

⁸⁸ *Baraka* je v muslimském prostředí vnímána jako síla božského původu, kterou jsou obdařeni nejen proroci a „světcí“, ale též i vzdělání a zbožní jedinci. Převzato z: OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 160.

kteřou byl již obdařen Muhammad.⁸⁹ Když „světec“ zemřel, slavil se den jeho *mawlidu*, den narození pro nebe, a to různými způsoby, např. obcházením jeho hrobky, meditací poblíž ní.⁹⁰ Nezřídka se jejich hroby a hrobky „světců“ stávaly cílem pouti (*zijára*),⁹¹ při kterých se věřilo, že *baraka* je tak mocná, že díky ní budou vyslyšeny prosebné modlitby věřících, např. přímľuva o spasení u Boha.⁹²

Je třeba upozornit, že ne všichni „světci“ si byli rovni a tak, jako mají *tariqy* svou hierarchii, tak má i kult „světců“ tu svou. Je různé dělení hierarchizace. Časté je členění na deset stupňů (kromě prvního stupně, který je singulár a druhého, který je duál, budou všechny stupně v plurálu): 1) *Qutb*, 2) *Ímámové*, 3) *Awtád*, 4) *Afrád*, 5) *Abdál*, 6) *Nudžabá*, 7) *Nuqabá*, 8) ‘*Asá’ib*, 9) *Hukamá*, 10) *Radžabijún*.⁹³ Ibn ‘Arabí, jeden z nejvýznamnějších islámských mystiků je člení na méně stupňů, a to na *Qutb*, *Awtád*, *Abdál*, *Nudžabá* a *Nuqabá*.⁹⁴ Ať již je dělení jakékoliv, nejvyšším a nejvýznamnějším „světcem“ je vždy *Qutb* (pól), ve kterém se realizuje Ibn ‘Arabího idea dokonalé člověka (*al-insán al-kámil*).⁹⁵

3.5 Cíl súfismu

Je různé dělení súfismu. Klasikové islamistiky, např. Ignác Goldziher, nebo Reynold A. Nicholson, rozlišují súfismus na súfismus odříkavé chudoby a zbožnosti (askeze) a na súfismus lásky, extáze, vytržení. Jiní moderní autoři, jako Mahmúd ‘Abdalqádir, či Abú l-Wafá al-Ghánímí at-Taftazání rozlišují zase súfismus pravověrný (*tassawuf as-sunni*), jehož představitelem byl i Ghazzálí a súfismus filosofický (*tassawuf al-falsafa*), který rozvinul zejména Ibn ‘Arabí.⁹⁶ Ať již je však dělení různé,

⁸⁹ OSTRÁNSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 160.

⁹⁰ OSTRÁNSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 44-45.

⁹¹ PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 70. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011.

⁹² Ortodoxní sunnitský islám nepovažuje „světce“ jako přímľuvce u Boha, neboť po smrti stojí člověk před Bohem sám a mluví za něj pouze jeho dobré, či špatné činy, které ho buď pošlou do ráje, nebo do pekla.

⁹³ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 182.

⁹⁴ OSTRÁNSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 69.

⁹⁵ I když myšlenky o dokonalém člověku byly dříve, např. již u al-Halládže, ale byl to Ibn ‘Arabí, který jako první vysloveně použil tento termín.

⁹⁶ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 39.

tedy ať již jde o súfije „opojené“ či střízlivé, skryté i hlučné, zdvořilé i pohoršující, všichni mají jeden cíl.

Za pravý a poslední cíl mystické cesty (*taríqa*) každého súfije, je označován tzv. mystický zánik člověka v Bohu (*faná'*) a následně *baqá*, setrvání duše v Bohu. Jde o mystické sjednocení se Stvořitelem. Člověk, jenž tohoto stavu dosáhl, našel v hloubce vlastního nitra celý svět, jenž je makrokosmem (*‘alam kabír*), přičemž člověk sám o sobě je mikrokosmem (*‘alam saghír*).⁹⁷

Již v 9. století však vznikaly názorové spory o pravý význam *faná'* mezi tzv. mystiky střízlivosti (*tasawuff as-ahws*) a mystiky opojení (*tassawuf as-sukr*). U prvního zmíněného názoru mystikové zdůrazňovali, že *faná'* je sice naprostý zánik vůle věřícího ve vůli Stvořitele, ale již to není zánik jeho individuality. Je to jen další přetrvávání v Bohu (*baqá'*), ve kterém již nebudou lidské nedokonalosti, naopak, vynoří se všechny jeho přednosti a klady. Důležitým představitelem tohoto směru byl Abú Qásim al-Džunajd. Mystika opojení, jejímž hlavním představitelem byl Abú Jazíd al-Bistámí byla toho názoru, že *faná'* je stav úplného zániku v Bohu. Jinými slovy, že mystikovo ego totálně „vyvane“ v Boží jednotě.⁹⁸

---

⁹⁷ OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 143.

⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 143-144.

4. Korán, zdroj všech muslimů, súfije nevyjímaje

4.1 Co je Korán

Korán (dělení na 114 súr) je zaznamenané zjevení. Na Korán se tedy není možno dívat jako na literární dílo, ale jako na sbírku Božích slov.⁹⁹ Pokud bychom toto vysvětlení chtěli přiblížit, můžeme říci, že to, čím je pro křesťany Ježíš, tím je pro muslimy Korán. Jinak řečeno, že Slovo, které bylo nejdříve u Boha, se v křesťanském pojetí dostalo podoby těla, tedy Ježíše a v pojetí muslimském se toto Slovo stalo řečí, Knihou.¹⁰⁰ Žádný z lidí tedy nikdy nedokáže napsat nic, co by se krásou a dokonalostí mohlo vyrovnat byť jedinému verši z Koránu¹⁰¹, protože co by se mohlo vyrovnat Boží moudrosti, Božimu Slovu?

4.2 Mystický výklad Koránu

Primárním a nejdůležitějším zdrojem pro islámskou mystiku je Korán.¹⁰² Korán jako Boží Slovo přijímal a dále šířil Muhammad, muž, který je podle súfijů průvodcem mystiky pro všechny.¹⁰³ Muhammad byl tím, kdo dvacet tři let přijímal Boží Slovo. Že je Korán Boží Slovo dokazuje i to, jakým způsobem ho Muhammad obdržel. Korán mu byl seslán různým způsobem, který mystikové vyhodnotili jako mystický. Je potřeba však ještě říci, že aby mohl Muhammad přijmout Boží zjevení, muselo zjevení sestoupit, zároveň však Muhammad musel provést výstup. Tento dvojitý pohyb, tedy sestup a výstup, kde se setkává Boží a lidské, je jedním ze základních témat mystického nazírání na Korán.¹⁰⁴

Jak již bylo řečeno, Korán se nemá číst, ale recitovat: „*A za noci bdi*

---

⁹⁹ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 34-35.

¹⁰⁰ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 143.

¹⁰¹ PELIKÁN, P.: *Sunna: pramen islámského práva*, Praha: Vodňák, 1997, s. 70.

¹⁰² PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1), s. 66. Dostupné též na: <http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>, aktualizováno 20. 12. 2011.

¹⁰³ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 56.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 34.

v přednášení z dostatečné horlivosti pro sebe – možná že Pán tvůj tě pošle na místo, jež je schváleno.“ Korán (17:79). Dochované zprávy z Muhammadova života udávají mnoho případů, kdy pouhá recitace Koránu přiváděla jeho posluchače k slzám,¹⁰⁵ kdy posluchači při rozpomínání se na Boha (*dhikr*) padali se slzami v očích na zem: „*Ve znamení Naše pak věří jedině ti, kdož při zmínce o nich na zem padají klaníce se a chválu Pána svého slaví, aniž jsou domýšliví.*“ Korán (32:15). Jiní při poslechu veršů necítili bolest, propadali extázi (*wadžd*), či dokonce „umírali“ (Smrt způsobená recitovanými verši byla ranými askety považována za smrt krásnou, pozdější mystikové však byli toho názoru, že pokud jedinec zemřel, bylo to znamení jeho duchovní a mystické nevyzrálosti).¹⁰⁶

To, co paradoxně muslimy (mimo jiné) rozdělovalo, byl právě Korán. Tedy podstata Koránu. Problém tkvěl v interpretaci metaforických a symbolických veršů, které se nedaly brát doslova. I Korán samotný se zmiňuje o obtížnosti výkladu symbolických částí:¹⁰⁷ Korán (3:7). Právě v problémech interpretace symbolických veršů, se začíná nově objevovat mystický výklad Koránu, který se stal základním zdrojem toho, čím se v budoucnu stane sufismus.¹⁰⁸

Výše bylo řečeno, že při poslechu veršů Koránu často padali lidé do extatických stavů. To znamená, že Koránské verše byly rozpoznány jako mající obrovskou sílu. Dále, že podle súfijů mají nejen svou vnější stránku sdělení, ale též stránku vnitřní, nevyřčenou, stránku mystickou. Avšak pouze ten, kdo vlastní „vnitřní srdce“ (*lubb*), má specifické vědomosti, které mu umožňují pochopit skrytý a pravý význam Koránského jazyka a dávají mu tedy přístup k dokonalému (božskému):¹⁰⁹ „*Při stvoření nebes a země, při střídání noci a dne, existují znamení pro ty, kteří mají vnitřní srdce.*“ Korán (3:190). A byli to právě lidé s „vnitřním srdcem“, kteří začali vytvářet tradici mystické interpretace Koránu.¹¹⁰

Podpěrné body pro názor, že Korán vybízí k súfijskému životu, myšlení a

---

¹⁰⁵ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 36.

¹⁰⁶ KROPÁČEK, L.: *Sufismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 144-146.

¹⁰⁷ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 37.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 37.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 38.

¹¹⁰ TAMTÉŽ, s. 39.

hledačství,¹¹¹ nacházejí súfijové v mnoha verších, např.: „*Vy, kteří věříte! Bojte se Boha a hledejte způsob, jak byste se k němu přiblížili!*“ Korán (5:35). Pro súfije je důležitá i první Koránská súra Fátíha,¹¹² ve které spatřují vedení stezky přímé jako nabádání ke „zlaté střední cestě“, tedy v cestě mezi dvěma extrémami, které jsou nebezpečné a zavrženíhodné.¹¹³

4.3 Bůh v Koránu a jeho jedinnost

Nejdůležitějším je a byl vždy v Koránu Bůh, a to jak pro ortodoxní sunnitský islám, tak pro súfije. V pochopení Boha jsou však tyto strany víc, než nejednotné. Sunnitská ortodoxie (zejména ta hanbalovská), nejen, že odmítá poznání Boha nad rámec toho, co nám o Sobě zjevil v Koránu,¹¹⁴ ale odmítá též vzájemný vztah lásky mezi Bohem a člověkem. Súfijové negují tyto názory a často citují *hadíthy* i verše Koránu, že je tomu naopak: „*Byl jsem skrytý poklad a toužil jsem být poznán. Tak jsem stvořil svět, abych byl poznán.*“ *Hadíth* cituje Rúmi¹¹⁵ v *Masnaví*.

Jak již bylo řečeno, súfi miluje Boha celým svým srdcem a též i Bůh miluje člověka: „*A Bůh přivede lidi, které bude milovat a kteří budou milovat Jeho.*“ Korán (5:54). Súfijové nacházeli v Koránu mnoho veršů, kterými podpírali svá přesvědčení a které podle nich vybízejí k hlubšímu poznání Boha:

„*A Bůh je světlem nebes i země. Světlo Jeho podobá se výklenku, v němž hoří lampa, a lampa je v nádobě skleněné. A nádoba skleněná se podobá hvězdě zářící; a je zapalována ze stromu požehnaného, stromu olivového, jenž není ani východní, ani západní, a olej jeho lehko vzplane, i když se ho nedotkne oheň žádný. A je to světlo na světle! A Bůh vede k světlu Svému, koho chce, a Bůh uvádí lidem podobenství různá. Bůh vševědoucí je o věci každé.*“ Korán (24:35).

---

¹¹¹ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 26.

¹¹² Osobní Muhammadova modlitba, která původně v Koránu nebyla, ale zalíbila se Bohu natolik, že povolil Muhammadovi ji tam vložit.

¹¹³ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 49.

¹¹⁴ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 28.

¹¹⁵ Džáláleddín Balchí Rúmi žijící v letech 1207-1273 byl perský básník, právní teolog, súfijský mystik. Rúmi představuje významnou postavu literatury, umění a filosofie v Íránu i v celém arabsko-muslimském světě. Dostupné na: <http://gnosis9.net/view.php?cisloclanku=2004110002>, aktualizováno 14. 11. 2004.

Alegorická mystická exegeze Sahla at-Tustarí vykládá tento verš takto:

„On říkal, že podobnost světla Koránu je lampa, světlo, jehož svíčka je vnitřní poznání, jejíž knot je náboženská povinnost, jejíž olej je upřímnost, a jejíž světlo je světlo duchovního dosažení. Kdykoliv se čistota upřímnosti zvýší, jas světla se zvýší, kdykoliv se vnitřní realizace náboženských povinností zvýší, světlo lampy se zvýší.“¹¹⁶

To, na co Korán dává důraz a na čem se shodují všichni muslimové, je Boží jedinnost (*tahwíd*). V Koránu je Boží jedinnost často zdůrazňována. Nejznámější súrou pro mystiky, která se k tomuto tématu vztahuje, je súra 112, s názvem Upřímnost víry: Rci: *„On Bůh je jedinečný, Bůh sám o sobě věčný. Neplodil a nebyl plozen a není nikoho, kdo je mu roven.“* Korán (112:1-4).

„On je Jediný Bůh. Nemá sobě rovného ani podobného. Je soběstačný. Pán, ke kterému se všichni upínají, když prosí o své potřeby a nároky. Nebyl ani zplozen, ani neplodil, ale jmenoval dědice, který se mu bude dočasně rovnat. To znamená, že není s nikým srovnatelný.“¹¹⁷

Exegeze podle Sahla at-Tustarí.

---

¹¹⁶ „He said, The similitude of the Light of the Koran is a lamp, a lamp whose candle is inner knowledge, whose wick is the religious obligations, whose oil is sincerity and whose light of spiritual attainment. Whenever the sincerity increases in purity, the lamp increases in brightness, and whenever the religious obligations increase in inner realisation, the lamp increases in light.“ Dostupné na: <http://altafsir.com/Al-Tustari.asp>, aktualizováno 21. 5. 2012.

¹¹⁷ „He is God, One, He has neither equal nor likeness He said: The Self-Sufficient, Besought of all is the Master who is resorted to for all needs and exigencies. He neither begot, such that appoints heirs, nor was begotten, for in that case His sovereignty would be something temporal there and anyone equal to Him. It means, no one is comparable to Him.“ Dostupné: <http://altafsir.com/Al-Tustari.asp>, aktualizováno 21. 5. 2012.

5. Muhammad, vzor hodný následování a napodobování všemi muslimy

5.1 *Hadíthy*, primární zdroj informací o Muhammadovi (nejen) pro súfije

*„Život, který plně reprezentuje všechny aspekty lidské existence a kombinuje vše, co je nejlepší a nejušlechtlejší ve smyslu citění a chování, je život Proroka Muhammada (mír s ním) – nejvyšší standart pro všechny, v každém ohledu, kdykoli a kdekoli.“*¹¹⁸

Pro všechny muslimy, tedy i pro súfije, jsou jedním ze zdrojů informací o Muhammadovi *hadíthy*,¹¹⁹ výpovědi o jeho činech, výrocích a postojích.¹²⁰ Tyto *hadíthy* jsou jedním z hlavních zdrojů islámského práva a etiky, které užívají vzor Muhammada jako standartu morálky a činnosti ve všech sférách života. Byly to *hadíthy*, které byly základním kamenem súfijských mistrů při vyučování a byly to první rané příručky súfismu, které zdůrazňovaly roli Proroka jako vzoru a příkladu mystiky jako vnitřní zkušenosti.¹²¹

Kromě klasických *hadíthů*, ve kterých např. Muhammad ukazuje, jak prakticky uskutečňovat základní povinnosti, o kterých Korán hovoří obecně (jak se správně modlit, postit, omývat apod.),¹²² existuje i zvláštní korpus *hadíthů* Muhammadem vyřčených, které se vztahují k jeho vztahu k mystice. Podle několika z nich měl být Muhammad první „věcí“, která měla být Bohem stvořena: *„První věc, kterou Bůh stvořil, bylo mé světlo, které se zrodilo z Jeho světla a čerpá z majestátnosti Jeho velikosti.“*¹²³ Z této věty vyplývá, že „mystický“ vzato nebyl Muhammad jen posledním z proroků, ale též první, byl tedy stvořen dříve, než Ádam: *„Byl jsem prorokem, když Adam byl mezi duchem a tělem.“*¹²⁴ Toto pojetí Muhammada jako prvního a zároveň posledního proroka nemá v sunnitském islámu obdoby.

Podle mého názoru je zde třeba v rovině mystické zmínit ještě jeden druh

---

¹¹⁸ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 49.

¹¹⁹ *Hadíthy* jsou též hlavním pramenem *sunny*.

¹²⁰ PAVLINCOVÁ, H., HORYNA, B., a kol.: *SLOVNÍK JUDAISMUS, KŘESŤANSTVÍ, ISLÁM*, Olomouc, 2003, s. 548.

¹²¹ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 48-49.

¹²² KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 48.

¹²³ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 52.

¹²⁴ TAMTÉŽ, s. 52.

hadíthů. Jde o tzv. *hadíthy qudsí*, neboli posvátné výroky. *Hadíthy qudsí* jsou připisovány samotnému Bohu, kdy Bůh hovoří v první osobě. Nejznámějším a nejvýznamnějším posvátným výrokiem Božím, je pro súfije tzv. *hadíth* velkého uctívání, ve kterém Bůh říká:

„Můj služebník se ke mně blíží prostřednictvím náboženských povinností, které miluji nejvíce, a které od něj vyžadují. A můj služebník se dále blíží dalším uctíváním, dokud ho nezačnu milovat. A když ho začnu milovat, budu uchem, kterým bude slyšet, okem kterým bude vidět, rukou, kterou budu držet, a chodidlem, kterým bude chodit. Požádá-li mě o něco, dám mu to; bude-li hledat ochranu, poskytnu mu ji.“¹²⁵

Na tomto (a na mnoha dalších) *hadíthu*, na této „*božské listině mystických zkušeností*“,¹²⁶ je patrná tolikrát zmiňovaná láska, která se může dostavit, pokud se člověk prostřednictvím oddanosti natolik přiblíží k Bohu, že je s Ním tou láskou spojen. V této intimnosti spatřuji právě to, oč jde všem súfijům, tedy o mystickou smrt, o zánik v Bohu samotném.

5.2 Dokonalý vzor Muhammadův všem muslimům

„A věru máte nyní v poslu Božím příklad překrásný pro každého, kdo doufá v Boha a v den poslední a kdo Boha hojně vzpomíná.“ Korán (33:21).

Muhammad v islámu reprezentuje skoro vše, co je lidsky cenného. Byl vzorem ctností snad ve všech směrech. Od *hadíthu* o bohobojnosti: „...*od Abú Masúda, kéž je s ním Alláh spokojen, že prorok, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír; pravíval: „Ó, Alláhu, prosím tě o správné vedení, o bohobojnost, mravnost a blahobyť. Vyprávěl muslim.“¹²⁷*

K *hadíthu* o Muhammadově odevzdanosti jedinému Bohu,

„...od Ibn Abbáse, kéž je s ním a s jeho otcem Alláh spokojen, že posel boží, kéž mu

---

¹²⁵ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 51.

¹²⁶ TAMTÉŽ, s. 51.

¹²⁷ AN-NAWAWÍ, J. (ed.): *Zahrady spravedlivých, sbírka výroků proroka Muhammada*, Praha, 2008, s. 87.

Alláh požehná a dá mu mír; říkával: „Ó, Bože, k tobě jsem se oddal, v tebe jsem uvěřil, tobě jsem se odevzdal, před tebou se kaji a kvůli tobě jsem vstupoval v nepřátelství. Ó, Bože, utíkám se k tvé síle – neboť není boha kromě tebe – abys mne vedl. Ty jsi živý, neumíráš, zatímco džinové a lidé umírají. Na tom je shoda a toto je znění Muslimovo, al-Bucháří ho zkrátil,“¹²⁸

přes *hadíth*, ve kterém Muhammad hovoří o úsilí být správným muslimem,

„...od Áiši, kéž je s ní Alláh spokojen, že prorok, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, stál jedné noci v modlitbách tak dlouho, až mu popraskaly nohy. Řekla mu: „Proč to děláš, posle boží, vždyť ti Alláh odpustil všechny hříchy, minulé i budoucí?“ Privil: „Cožpak bych nechtěl být vděčným služebníkem?“ Na tom je shoda. Toto znění al-Buchářího a podobné je i ve dvou sbírkách správných vyprávění mezi tím, co vyprávěl al-Mughíra ibn Šuaba.“¹²⁹

až po Muhammadův *hadíth* upřímnost víry:

„...od Abú Ruqajje Tamína ibn Aws al-Dářího, kéž je s ním Alláh spokojen, že prorok, kéž mu Alláh požehná a dá mu mír, privil: „Náboženství je upřímnost.“ Řekli jsme: Vůči komu? On privil: „Vůči Alláhu, jeho Písmu, jeho proroku, k předákům muslimů a k nim všem.“ Vyprávěl muslim.“¹³⁰

Muhammadovu výlučnost a jedinečnost dokazuje již samotné vyznání víry (*šaháda*), není Boha kromě Boha a Muhammad je posel Boží. Už toto dokazuje pravdu o jeho výjimečném postavení.

I když Korán často odmítá činit rozdíly mezi proroky, přeci jen má Muhammad výjimečné místo. Jako pečeť proroků, jako vosková pečeť na dopise,¹³¹ se bude Muhammad jako jediný z proroků přimlouvat za celé lidstvo. V rovině světské to byl on, kdo založil chalífát, byl to on, kdo založil novou arabskou národní identitu,¹³² byl zakladatelem islámu, druhého největšího náboženství světa, ke kterému se nyní hlásí miliarda a čtvrt lidí.

Na Muhammada, jakožto na muže energického, houževnatého, zaníceného pro

---

¹²⁸ AN-NAWAWÍ, J. (ed.): *Zahrady spravedlivých, sbírka výroků proroka Muhammada*, Praha, 2008, s. 89.

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 96.

¹³⁰ TAMTÉŽ, s. 122.

¹³¹ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 47.

¹³² ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové noviny, 2004, s. 9

své přesvědčení,¹³³ na muže, který je vrcholem ctností, je nahlíženo jako na kritérium, podle kterého jsou ostatní muslimové poměřováni. Od politických teoretiků, kteří v něm vidí ideální měřítko, přes zdroj nefalšovaného práva u právních úředníků,¹³⁴ až po člověka, ve kterém našel Bůh zalíbení. Muhammad je ten, který je hoden následování.

5.3 Muhammad jako předobraz dokonalého člověka

A hle, pravil Pán tvůj andělům: „Já smrtelníka stvořím z hlíny suché, vzaté z bláta poddajného, a až jej vyrovnám a vdechnu mu něco z ducha Svého, padněte na zem, před ním se klaníce!“ Korán (15:28-29).

Téma dokonalého člověka důsledně rozpracoval mystik Muhjiddín ibn ‘Arabí,¹³⁵ autor díla Úradky Boží pro nápravu lidského království (*At-tadbírat al-iláhija fí isláh al-mamlaka al-insánija*), ve kterém rozpracovává ideu dokonalého člověka. Každý člověk, je podle ibn ‘Arabího nejen vrcholem stvoření, ale je též jeho hlavní a pravou příčinou. Bůh stvořil člověka, aby jím mohl být uctíván, poznávám, zároveň však, aby skrze člověka Bůh mohl poznat sám sebe. Člověk je v tomto pohledu tedy zrcadlem, ve kterém Bůh může vidět sám sebe díky svým atributům a jménům, které člověk odráží, ale pouze dokonalý člověk má zvláštní místo, má zvláštní vztah ke svému stvořiteli,¹³⁶ protože jen v dokonalém člověku se odrážejí Boží atributy v celé jeho záři.

Téma dokonalého člověka rozpracoval též ‘Alí al-Džurdžání, který ve svém díle Kniha definic (*Kitáb at-ta‘rífát*) popsal dokonalého člověka takto:

„Shrnuje veškeré sféry, božské i bytí, univerzální i parciální. Je to kniha, jež zahrnuje veškeré knihy Božské i existující, a proto jeho duch a rozum tvoří ‚intelektuální knihu‘, nazvanou Matka knihy (umm al-kitáb). Proto se stává jeho srdce zápisem na Chráněné tabuli (al-lahw al-mahfúz), a proto také je jeho duše Knihou smazání a utvrzení (kitáb al-mahw wa ‘l-ithbát). Je poctěným, očištěným a vyzdvíženým svitkem, jehož se nemohou dotknout a pochopit jeho tajemství než ti, kdo se očistili od závoje temnot.

¹³³ KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993, s. 22.

¹³⁴ ERNST, C., W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy and Practise of the Mystical Tradition of Islam*, London, 1997, s. 55-56.

¹³⁵ Ibn ‘Arabí (1165 Andalusie -1240 Damašek) je často považován za nejvýznamnějšího a největšího představitele islámské mystiky. Často je též nazýván jako Velký mistr a bývá označován za jednoho z *qutbů*. Detailněji o životě ibn ‘Arabího v: KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, kapitola IBN ‘ARABÍ.

¹³⁶ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 60.

Vztah tohoto Prvního intelektu k Velkému světu a jeho pravým podstatám se podobá vztahu lidského ducha k tělu a jeho funkcím. A je-li univerzální duše srdcem Velkého světa, je stejně tak racionální duše srdcem člověka, a proto svět bývá označován jako velký člověk (al-insán al-kabír).“¹³⁷

Podle ibn ‘Arabího, je každý člověk, tedy i dokonalý člověk, tvořen třemi částmi, které bez sebe nemohou existovat, a to: materiální – tělo, duší, spirituální – lidský duch. Na nejnižším stupni se nachází lidské tělo, které je právě „plodem svazku“ ducha a duše. Je však třeba upozornit, že i když je tělo nejnižším a nejbzdálenějším stupněm, stále je odrazem Božím.¹³⁸

Duše, jako prostředník mezi tělem a duchem sídlí v lidském srdci, na které nahlízejí různí učenci rozdílným pohledem. Podle Džurdžáního, je srdce darem od Boha a srdce zde představuje realitu člověka. Al-Kašání na srdce nahlíží jako na zářivý klenot, který je zprostředkujícím elementem mezi duší, duchem a tělesnou stránkou člověka. Hanbalovec, qádiríjský súfi a dovršitel súfíjského učení o dokonalém člověku ‘Abdalkarím al-Džilí považuje srdce za věčné světlo a vznešené tajemství.¹³⁹

Duch, jako hlavní pramen bytí a obraz dokonalého člověka, stejně tak, jako duše, sídlí v lidském srdci, avšak na rozdíl od duše, je neměnný. Nemá vědomí o ničem jiném, než o svém Stvořiteli. Zato duše je proměnlivá, vyvíjí se, je náchylná k dobru i zlu, prochází změnami. Působí na ni různé vnější faktory, které mohou způsobit, zda se do popředí dostane ta světlejší stránka, nebo ta tmavší.¹⁴⁰ Pokud ta světlejší, duše poroste od temnoty ke světlu, od smrti k životu.¹⁴¹ Pokud jde o Prorokovu duši, ta je pro muslimy čistá, neboť dle legendy přišli k Muhammadovi v mládí dva andělé, kteří mu rozřízli hrud’, vyňali srdce, které omyli od nečistot a vložili nazpět. Od té doby byl Muhammad zbaven všech nečistot a hříchů. Muhammadova duše sídlící v srdci mohla tedy dosáhnout nejvyššího stupně, stupně dokonalého člověka.¹⁴²

Muhammad jako člověk, který často rozjímal, jako člověk, který se podle všech muslimů měl setkat v nebi se samotným Bohem a poté se vrátit, jako člověk, jehož duše

¹³⁷ OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009, s. 89.

¹³⁸ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 65-67.

¹³⁹ KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 169-170.

¹⁴⁰ Člověk má dispozice k dobrému i zlému, zároveň má i svobodu volby. Převzato z: KROPÁČEK, L.: *Súfismus, Dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008, s. 178.

¹⁴¹ OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 65-66.

¹⁴² TAMTÉŽ, s. 65.

je absolutně čistá (tedy je blízko Bohu a je dokonalá) a jehož hlavním záměrem bylo šířit Boží Slovo a utvořit nový vztah mezi Bohem a lidstvem,¹⁴³ byl tím, kdo tvořil (a tvoří) v sunnitském islámu zprostředkující element mezi Stvořitelem a jeho stvořením.

---

¹⁴³ ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové noviny, 2004, s. 9.

ZÁVĚR

Muhammad je v islámu bez pochyb nejdůležitějším člověkem. Jeho role jako proroka, který byl vybrán Bohem, aby šířil jeho slovo, je stěží docenitelná. Byl zdrojem ctností, všeho dobrého pro každého muslima. Nejinak tomu bylo v islámské mystice.

Viděli jsme, že islámská mystika je velmi široký pojem, a že je prakticky nemožné ji definovat pár slovy. Obsahuje nepřeborné množství různých definic a názorů na ni. Jiné názory na ni můžou vědci, kteří se jí zabývají a jiní súfijové.

Tato práce byla strukturovaná tak, že jsem nejprve poukázal na hrubý popis prorockých začátků Muhammadových, neboť je evidentní, že Muhammad byl v první řadě prorok, nikoliv mystik, avšak jeho noční cesta do nebe (*mi'rádž*), byla pro pozdější mystiky velmi důležitým zlomem v jejich snažení přiblížit se Bohu. Zmínil jsem též, čeho chtějí súfijové dosáhnout a také to, co jim v tomto snažení napomáhá. Nejdůležitějším zdrojem informací, je pro súfije Korán, neboť ten je pro nepřebornou studnici vnitřního vědění, na kterou poukázal již Muhammad.

V této práci jsem se snažil uchopit postavu Muhammada jako proroka a zároveň jako člověka, který je brán jako archetyp dokonalého člověka pro islámský *tasawwuf*. Domnívám se, že téma islámské mystiky je natolik široké a zajímavé téma, že by se nemělo zapomínat, jaká je jeho důležitost pro velké množství lidí, kteří ji praktikují, a že je též důležité, aby se vědci nadále zabývali touto mystickou sférou islámu, protože výsledky bádání mohou být nadále velice zajímavé a důležité pro další poznání.

Bibliografie:

Primární:

AN-NAWAWÍ, J. (ed.): *Zahrady spravedlivých, sbírka výroků proroka Muhammada*, Praha, 2008. 528 s. ISBN 978-80-9024 19-1-6.

IBN CHALDÚN: *Čas království a říší, Mukaddima*, přeložil Ivan Hrbek, Praha, 1972. 529 s.

Korán, přeložil Ivan Hrbek. Vydání celkem 7., v tomto překladu 3., v nakladatelství Academia1., 2000. 797 s. ISBN 80-200-0246-4.

IBN ISHÁK: *Život Alláhova proroka*, Leda, 2009. 232 s. ISBN 978-80-7335-184-7.

Sekundární:

COOK, M.: *Muhammad*, přeložila Stanislava Pošustová-Menšíková, Argo, 1994. 96 s. ISBN 80-207-0498-1.

ERNST, C, W.: *Sufism, An Essentials Introduction to the Philosophy an Practise of the Mystical tradition of Islam*, London, 1997.

KROPÁČEK, L.: *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad, Praha, 1993. 292 s. ISBN 80-7021-125-3.

KROPÁČEK, L.: *Súfismus, dějiny islámské mystiky*, Vyšehrad, Praha, 2008. 341 s. ISBN 978-80-7021-817-4.

OSTŘANSKÝ, B.: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, Orientální ústav AV ČR, Praha, 2004. 132 s. ISBN 80-85425-55-6.

OSTŘANSKÝ, B.: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, Praha, 2009. 300 s. ISBN 978-80-7277-404-3.

PARGAČOVÁ, V.: *Úskalí uchopení islámské mystiky. Úvod do problematiky*, Studie a texty Evangelické teologické fakulty, č. 18 (2011/1).

PAVLINCOVÁ, H., HORYNA, B., a kol.: *SLOVNÍK JUDAISMUS, KŘESŤANSTVÍ, ISLÁM*, Olomouc, 2003. 664 s. ISBN 80-7182-165-9.

PELIKÁN, P.: *Sunna: Pramen islámského práva*, Praha: Vodnář, 1997. 133 s. ISBN 80-85889-13-7.

ROGERSON, B.: *Prorok Muhammad*, přeložil Ivo Šmoldas, Lidové Noviny, 2004. 200 s. ISBN 80-7106-732-6.

SCHIMMEL, A.: *Mystical Dimension of Islam*, The university of North Carolina Press, 1975. 512 s. ISBN 0-8078-1271-4.

TAUER, F.: *Svět islámu*, Praha, 1984.

Internetové odkazy:

<http://altafsir.com/Al-Tustari.asp>

<http://gnosis9.net/view.php?cisloclanku=2004110002>

<http://www.etf.cuni.cz/sat/Pdf/SAT%202011-1.pdf>